

‘Dit Wondere Werk’

Twee avonden over de mens op het raakvlak van BIOLOGIE,
GENEESKUNDE en FILOSOFIE.

Avond 1

Bewustzijn: Geest of Stof? Rotterdam, Laurenskerk,
woensdagavond 24 sept 2003, 19:30-22:30.

Sprekers: Chris de Zeeuw en Gert-Jan Lokhorst.

Bewustzijn: geest of stof?

Gert-Jan Lokhorst

Rotterdam, Laurenskerk, 24 sept 2003

Over de titel^a

Bewustzijn: geest of stof? Tegenvraag: waarom niet **beide**, of **geen van beide**, bv. een **electromagnetisch veld**, of **informatie**?

Misschien wordt deze vraag bedoeld: is het **dualisme** juist?

Dualisme: de mens bestaat uit twee componenten: (1) een stoffelijk lichaam en (2) een onstoffelijke geest of ziel.

---

^aNiet door mij verzonnen.

De geschiedenis in vogelvlucht

Oudste tijden: ziel (psyche) betekent zoiets als “levensprincipe”.

ca. 600 v. Chr.: Aristeas van Proconnesus reisde naar het gebied achter de Zwarte Zee en nam vandaar het (Sjamanistische) idee mee dat we, behalve ons lichaam, ook een onstoffelijke, onsterfelijke component hebben. [Idee geïnspireerd door dromen, visioenen en voorspellingen.]

ca. 500 v. Chr.: Pythagoras: dualisme & reïncarnatie.

ca. 400 v. Chr.: Plato: dualist.

ca. 350 v. Chr.: Aristoteles: alleen het verstand is “separabel” van het lichaam.

ca. 300 na Chr.: Augustinus: combineerde (neo)platonisme met de Bijbel, die ZEKER NIET dualistisch is (Tertullianus). GENESIS III:19: *want gy zijt stof / ende gy sult tot stof wederkeeren.*

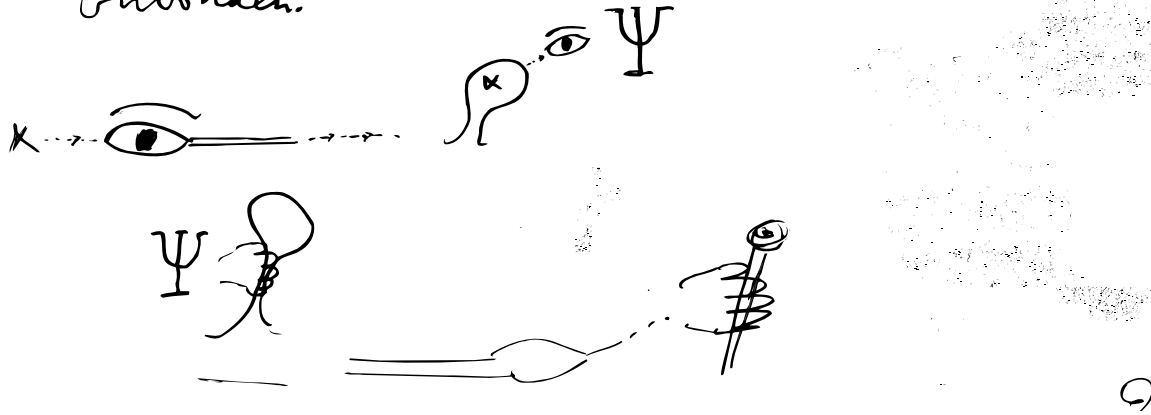
ca. 1250: Thomas v. Aquino: combineerde Augustinus met Aristoteles – dit is nog steeds de officiële RK leer.

Wat dachten al deze denkers over het bewustzijn? **Helemaal niets**, want dat begrip werd pas in de 17de eeuw bedacht (“consciousness”—vgl. “conscience”, een zuiver 16de-eeuwse uitvinding). Wat dachten ze over de relatie tussen lichaam en geest/ziel? Dat er sprake was van **vermenging** (commixtio).

ca. 1600: Descartes: de ziel is voornamelijk met één deel van de hersenen verbonden (contra Augustinus): de pijnappelklier.

Descartes over de pijnappelklier:

De pijnappelklier is de plaats in het lichaam
waarmee de (onstoffelijke) ziel wettelijk is
verbonden.

Probleem: deze hypothese VERKLAART HELEMAAL NIETS en veroorzaakt alleen maar extra problemen.

Vandaar:

ca. 1750: De Lamettrie: We hebben geen onstoffelijke onsterfelijke ziel. Ziel = hersenschors.

Bezwaren tegen niet-dualistische visies

1. Vrije wil. Maar wat is dat? Onvoorspelbaarheid? Maar dat zien we bij machines ook (Turing-machine, 1936).
2. Creativiteit. Zien we ook bij computerprogramma's: in de computationele wetenschapsfilosofie heeft men al programma's gemaakt die nieuwe theorieën hebben gecreëerd.
3. Gevoelens (honger, liefde, afkeer, etc.). Die zijn in ieder geval niet specifiek menselijk: andere dieren hebben ze ook.
4. Bewustzijn. Een nogal vaag begrip. Maar in ieder geval: het idee dat de geest of ziel bewustzijn heeft is **niet beter te begrijpen** dan het idee dat stof bewustzijn heeft. En het voordeel van het laatste idee boven het eerste is dat er in het tweede geval tenminste wat te onderzoeken valt.

Mijn stelling

Bewustzijn: geest of stof? Stof.

Het idee van een onstoffelijke, onsterfelijke ziel is overbodig en misschien zelfs schadelijk. Alles draait om de hersenen. Dat is geen reden tot verslagenheid, want de hersenen zijn een wonderbaarlijk ingewikkeld orgaan—ingewikkelder en wonderbaarlijker, maar tegelijkertijd ook beter toegankelijk voor wetenschappelijk onderzoek, dan de armzalige “onstoffelijke ziel” ooit is geweest.